

Beslissen in Nederland

Op 1 januari jl. is in Europa de gemeenschappelijke markt een feit geworden. Wie dit bericht leest, beseft dat zowel de datum als het feit met name van belang zijn terwille van de communicatie met het grote publiek. Europa à la carte is een meer realistische typing van de nu ontstane gemeenschappelijke markt. Verschillende landen vroegen en kregen immers een uitzonderingspositie, terwijl de informele spelregels van de Gemeenschap al veel langer toestaan dat bijzondere afspraken worden gemaakt om specifieke belangen van individuele landen te respecteren. Het is zelfs een actueel thema geworden om de betekenis van de eigen cultuur van de lidstaten en hun regio's te benadrukken. Taal, etniciteit, religie en cultuur vormen in Europa en daarmee ook in Nederland een steeds belangrijker grondslag voor politieke machtsvorming.

Deze ontwikkelingen hebben de Nederlandse politieke partijen in een moeilijke positie gebracht. De discussie over het macro-economische beleid is politiek niet meer interessant omdat de eisen van het EMS en de toekomstige EMU door alle partijen in hoge mate als gegeven worden beschouwd. Daarentegen is er toenemende aandacht voor de Nederlandse 'civic religion': maatschappijbeschouwingen die naarmate het einde van dit millennium nadert, meer reflectief van aard worden. Deze beschouwingen zijn volgens Mak zo sterk calvinistisch getint dat daar-in de schijn van volmaaktheid tegen beter weten in wordt hooggehouden. Dit ontlokt hem de uitspraak: "In dit land regeert de schizofrenie"¹. Als de tekenen niet bedriegen, ligt zelfs een versterking van dit beeld in de lijn van de verwachting. Zo is het mogelijk dat op nagenoeg dezelfde dag de schijnwerpers worden gericht op de stier 'Herman', op het verzet van accountants tegen de regelgeving inzake fraudemelding, op de aanklachten tegen hoogleraren in de Rotterdamse 'klusjes-gate' en op de 'onthutsend' genoemde cijfers van de reeds lang bekende bijstandsfraude. Er is klaarblijkelijk sprake van een poging om te komen tot herstel van normen: het maatschappelijke thema van de jaren negentig.

Tot nog toe lijken de politieke partijen geen vergaande conclusies te trekken uit deze sterk veranderende omstandigheden. De programma commissies van de politieke partijen zijn al aan het werk gegaan. Verschillende belangengroepen hebben reeds hun bijdragen geleverd, zodat de verkiezingsprogramma's voor mei 1994 bij wijze van spreken al kunnen worden geschreven. Maar de nieuwe ontwikkelingen klinken daarin niet door. Is deze constatering juist, dan is hier sprake van een gemiste kans voor de Nederlandse politiek. Het ware te wensen dat de politieke partijen hun onderlinge eenstemmigheid over de grote lijnen van het sociaal-economische beleid breeduit zouden ventileren. Dit zou de beste garantie zijn dat hun goede voornemens op dit terrein worden gerealiseerd. Tegelijkertijd zouden zij daar-

mee de ruimte creëren om andere onderwerpen op een onorthodoxe wijze aan de orde te stellen. Ter voorkoming van het verwijt van schizofreen gedrag zouden zij zich dienen te oriënteren bij groepen in de samenleving die niet tot de 'eigen kring' behoren. Met fraudeurs kunnen zij de mankementen van het Nederlandse fiscale systeem bespreken. Met bijklussende hoogleraren de problematiek van de Nederlandse universiteiten. En met degenen die misbruik maken van sociale voorzieningen de systeemwijzigingen die in het sociale-zekerheidsstelsel noodzakelijk zijn.

Voor de economische paragraaf zouden de politieke partijen er voorts goed aan doen met wetenschappers gesprekken te voeren over de kansen die de technologie biedt voor vergroting van de economische groei en met ondernemers de discussie aan te gaan over de wijze waarop de investeringen in ons land kunnen worden bevorderd. Zij zullen daarbij ontdekken dat investeringen niet alleen afhankelijk zijn van het succes van loonmatiging maar ook van de kwaliteit van de regionale structuur van toeleveranciers, afnemers, opleiders, onderzoekers en relevante 'opinion leaders'. Met name de ondernemingen zelf onderkennen steeds meer dat de 'shared values' van het regionale netwerk voor het bedrijf een belangrijke winstbepalende factor zijn. Het Europa van de regio's dient zich aan omdat ook de ondernemers het belang ervan onderkennen. Deze ontwikkeling versterkt de wens om de regionale bestuurder direct te kiezen. Daarmee neemt de politiek bestuurder de plaats van de benoemde bestuurder over².

Voor de nationale politiek is een nieuwe tijd aanbroken. Op macro-economisch terrein is het arbeidsveld door 'Brussel' in kaart gebracht en in hoge mate ingevuld. Daarnaast roeren de regio's zich en wensen zij zich politiek te profileren. Politieke partijen die zich met succes op nationaal niveau willen handhaven, storten zich op het normen- en waarden-debat. Zij geven kaders aan waarbinnen maximale ruimte wordt geboden aan de beleving van de eigen cultuur van autochtone en allochtone bevolkingsgroepen en nemen de knelpunten weg die snelle regionale beleidsvorming in de weg staan. Als zij daarbij over hun eigen muren heen kijken, treden zij een nieuwe wereld binnen waar de ruimte voor profilering als politieke partij ineens veel groter blijkt te zijn.

W.J. de Ridder

1. G. Mak, Bescheidenheid als nationale trots, *NRC Handelsblad*, 24 december 1992.

2. V. Veldheer, Worden gekozen bestuurders onvermijdelijk?, in: *Sociale en culturele kennis*, SCP, 1992.